

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ІНЖЕК»

National Academy of Sciences of Ukraine
Research Centre of Industrial Problems of Development
Ministry of Education and Science of Ukraine
Kharkiv National University of Economics

INNOVATIONS: PROBLEMS OF SCIENCE AND PRACTICE

Monograph

**Kharkiv
2010**

Національна академія наук України
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
Міністерство освіти і науки України
Харківський національний економічний університет

ІННОВАЦІЇ:

ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Монографія

Харків
2010

УДК 330.42

ББК 65.050

I-66

Рекомендовано:

*Вченою радою Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
(протокол № 9 від 29.12.2010 р.)*

*Вченою радою Харківського національного економічного університету
(протокол № 4 від 23.12.2010 р.)*

Рецензенти: *Амосов О. Ю.* – д-р екон. наук, професор, перший заступник директора ХРІ НАДУ при Президентіві України (Харків)

Заруба В. Я. – д-р екон. наук, професор, декан факультету економічної інформатики та менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

Криворучко О. М. – д-р екон. наук, професор кафедри менеджменту Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Інновації: проблеми науки та практики: Монографія / Під ред. д-ра

I-66 екон. наук, проф. Пономаренка В. С., д-ра екон. наук, проф. Кизима М. О., д-ра екон. наук, проф. Ястремської О. М. – Х.: ФОП Павленко О. Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 304 с. Укр. мова, русск. яз.

ISBN 978-966-2901-08-5

У монографії представлено фундаментальні статті провідних вчених, присвячені дослідженню різних аспектів розроблення і впровадження інновацій на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях, а саме: вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку, підвищенню соціальної відповідальності бізнесу та його участі у сфері освіти, соціально-економічному розвитку регіонів на основі використання програмно-цілевих методів управління, виділення спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку, підтримки високотехнологічних галузей, інноваційному розвитку підприємств, управлінню їх організаційними знаннями та трудовим потенціалом.

Рекомендовано для науковців, керівників суб'єктів господарювання, викладачів, аспірантів і студентів, які досліджують проблеми інноваційного розвитку економіки.

ББК 65.050

© Колектив авторів, 2010

© ФОП Павленко О. Г., 2010

© ВД «ІНЖЕК», 2010

ISBN 978-966-2901-08-5

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
<i>Пономаренко В. С., Гонтарева І. В.</i> Оцінка ефективності комплексу факторів актуалізації трудового потенціалу промислових підприємств	9
<i>Кизим Н. А., Рудька В. І., Шпилевский В. В.</i> Конверсія угля в жидкие углеводороды в Украине: предпосылки и целесообразность.....	26
<i>Тищенко А. Н.</i> Участие бизнеса как инновационный подход к решению проблем образования.....	53
<i>Гриньова В. М., Колодізев О. М.</i> Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки	67
<i>Чухрай Н. І.</i> Екосистема інновації: сутність, особливості, основні учасники.....	90
<i>Кузьмін О. Є., Алексеева С. І., Алексеев В. І.</i> Процес резервування в управлінні науково-технічною підготовкою виробництва	105
<i>Орлов П. А.</i> Проблемы становления социально ответственного маркетинга и повышения социальной ответственности бизнеса	119
<i>Загорський В. С., Хаустова В. Є., Омельченко О. І.</i> Формування комплексу цільових програм зі стимулювання соціального розвитку регіонів України	142
<i>Ястремська О. М.</i> Формування стратегій інвестиційної діяльності промислових підприємств: концептуальний підхід	166
<i>Зима О. Г., Котиш О. М.</i> Теорія та практика оцінки інвестиційної вартості підприємств машинобудівної галузі України	187
<i>Верба В. А.</i> Інноваційна природа консалтингової компанії	204
<i>Гребешкова О. М.</i> Інноваційні засади управління розвитком підприємства (реляційний контекст)	222
<i>Матюшенко І. Ю.</i> СЕЗ і ТПР як один з механізмів розвитку високотехнологічних галузей в світі та в Україні	241
<i>Мартиненко М. В.</i> Методологічне підґрунтя управління організаційними знаннями підприємства	278

CONTENTS

INTRODUCTIONS	7
<i>Ponomarenko V. S., Gontareva I. V.</i> Assessment of Efficiency of the Complex of Factors of Actualization of Work Potential of Industrial Enterprises	9
<i>Kizim N. A., Rudyka V. I., Shpilevsky V. V.</i> Conversion of Coal into Liquid Hydrocarbons in Ukraine: Prerequisites and Expediency	26
<i>Tischenko A. N.</i> Participation of Business as Innovation Approach to Solution of Problems of Education.....	53
<i>Grinova V. M., Kolodizev O. M.</i> Problems of Selection of National Priorities of Innovation Development of Economy	67
<i>Chukhrai N. I.</i> Ecosystem of Innovation: Essence, Peculiarities, Main Participants.....	90
<i>Kuzmin O. Y., Alekseeva S. I., Alekseev S. I.</i> Process of Reservation in Management of Scientific and Technological Preparation of Production.....	105
<i>Orlov P. A.</i> Problems of Making of Socially Responsible Marketing and Improvement of Social Responsibility of Business	119
<i>Zagorskiy V. S., Khaustova V. Y., Omelchenko O. I.</i> Formation of the Complex of Goal-Oriented Programs for Stimulation of Social Development of the Regions of Ukraine	142
<i>Yastremska O. M.</i> Formation of Strategy of Investment Activity of Industrial Enterprises: Conceptual Approach.....	166
<i>Zima O. G., Kotish O. M.</i> Theory and Practice of Assessment of Investment Value of Enterprises of Machine Building Branch of Ukraine	187
<i>Verba V. A.</i> Innovation Nature of Consulting Company	204
<i>Grebeshkova O. M.</i> Innovation Bases of Enterprise Development Management (Relational Context)	222
<i>Matiushenko I. Y.</i> Special Economic Zones and Territories of Priority Development as One of the Mechanisms of Development of High-Tech Branches in the World and in Ukraine.....	241
<i>Martynenko M. V.</i> Methodological Base of Enterprise Organizational Knowledge Management	278

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Гриньова В. М., д-р екон. наук, професор

Колодізев О. М., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний економічний університет

На початку нового тисячоліття процес створення та нагромадження нових знань привів до переходу до якісно нового стану: знання стали самостійною продуктивною силою. Сучасна «нова економіка» – це виробництво і використання нових знань, перетворення їх на повноцінний фактор виробництва, який відіграє провідну роль у системі факторів. Попередні роки економічних реформ не створили необхідних умов для примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу українського суспільства, інноваційного розвитку економіки, освоєння нових високих технологій, подолання структурних деформацій, успадкованих від адміністративно-командної системи. Статистичні дані щодо характеристики теперішнього стану розвитку національної економіки не свідчать про наявність достатньо міцного підґрунтя для запровадження основ інноваційного розвитку (*табл. 1*).

Інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12–14%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень.

Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були поступово скасовані щорічними в останні 5 років поправками до відповідних бюджетних та інших законів.

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Таблиця 1

Динаміка показників функціонування національної економіки

Показник	Роки								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Індекси офіційного курсу гривні щодо 1 дол США до попереднього року, %	0,99	0,99	1,00	1,00	0,96	0,99	1,04	1,04	1,48
Обсяги ВВП, % до попереднього року	109,2	105,2	109,4	112,1	102,7	107,3	107,9	102,3	84,9
Індекс споживчих цін (середньорічні)	112	100,8	105,2	109	113,5	109,1	112,5	125,2	115,9
Кількість безробіття	10,9	9,6	9,1	8,6	7,2	7,4	6,9	6,9	9,6
Облікова ставка НБУ (на кінець року)	7	7	9	9,5	8,5	8	12	10,25	8,5
Процентна ставка за кредитами комерційних банків у гривнях	31,9	24,8	20,2	17,5	16,4	15,1	14,4	21,6	19,6
Обсяги коштів, наданих комерційними банками суб'єктам господарювання, у % до попереднього року	137	147	163	135	161,9	171,03	174	58,17	102,12
Інвестиції в основний капітал, млрд грн, у % до попереднього року	120,8	108,9	131,3	128	101,1	119	129,8	97,4	58,5
Прямі іноземні інвестиції, у % до попереднього року	121,2	124,7	125,5	108,3	186,7	127,9	136,7	120,6	112,4

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Індекс ПФТС						141,33	235,3	26,67	190,07
Фінансовий результат від звичайної діяльності, млн грн	99,20	99,03	102,78	103,66	100,92	101,06	101,50	93,04	474,00
Підприємства, які отримали прибуток, %	61,8	61,2	62,9	65,2	65,8	66,5	67,5	62,8	60,1

Джерела: Інтернет-сторінка Державного комітету статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua>. [6]; Інтернет-сторінка національного банку України – <http://www/bank.gov.ua>. [7]

Як свідчить міжнародний досвід економічного розвитку, країни у сучасному світі змушені здійснювати пошук прийнятної моделі економічного розвитку, яка б забезпечувала національну конкурентоспроможність і орієнтувала національну економіку на довгострокове зростання. Інтегруюча властивість нової економіки веде до розвитку децентралізованих взаємозв'язків між суб'єктами господарювання, громадянськими та ринковими інститутами на національному та наднаціональному рівнях. Це обумовлює постійне посилення обмежень дієздатності національних урядів та, відповідно, загострює важливість кваліфікованих та ефективних управлінських дій суб'єктів господарювання, які повинні бути спроможними забезпечувати власну конкурентоспроможність в сучасній глобалізованій економіці.

В сучасному світі відбувається переоцінка основних цінностей. Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Від економічної спрямованості суспільство переходить до інноваційної, від нагромадження матеріального багатства як основи особистого добробуту – до нагромадження інформації як основи суспільного прогресу. Не так володіння матеріальними благами, як володіння інформацією та інтелектуальним потенціалом визначають місце людини в сучасному суспільстві. Інвестиції в людський капітал і формування на цій основі інтелектуального капіталу суспільства перетворюються на пріоритетний загальнонаціональний інтерес.

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Інноваційна діяльність є складним процесом трансформації нових ідей та знань в об'єкт економічних відносин. Такий процес становить складну багаторівневу систему економічних відносин, якій властиві специфічні взаємозв'язки та закономірності. Врахування цих особливостей є неодмінною умовою забезпечення ефективності економічної стратегії держави.

В загальному розумінні інноваційний розвиток можна охарактеризувати як процес структурного вдосконалення національної економіки, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу в суспільстві. При цьому підприємствам в своїй інноваційній діяльності необхідно керуватися вихідними принципами, наведеними на *рис. 1*.

Рис. 1. Схема принципів функціонування інноваційних підприємств в структурі економічного розвитку

Стимулювання інноваційного розвитку не може бути обмеженим лише точковим стимулюванням вибраних тем досліджень чи розробок, а має бути спрямоване на створення умов для масового пошуку результативних шляхів технологічних змін і швидкої підтримки позитивних знахідок. Відтак головним завданням інноваційної політики держави є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій по усіх сферах національної економіки.

Слід виходити з того, що об'єктом інноваційної політики виступають не лише і не стільки окремі наукові чи виробничі підприємства, але також на-

лагодженість та стабільність їхнього взаємозв'язку, системність взаємодії в процесі створення інновацій, сутність яких відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» трактується як «... новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [1].

Управління інноваційним розвитком здійснюється з конкретизацією на рівні держави, рівні регіону чи галузі та рівні конкретного суб'єкта господарської діяльності. На макрорівні процес управління включає певні елементи регулюючих механізмів, серед яких можна виділити основні, а саме: державне регулювання ринкових процесів, правове регулювання підприємницької діяльності, соціального та політичного регулювання.

Наведена схема методів управління інноваційним розвитком дозволяє структурувати і визначити специфіку їх застосування для досягнення конкретних завдань, що стоять перед державою (рис. 2). Так, за допомогою методів планування визначаються кількісні і якісні орієнтири розвитку економіки, конкретизуються завдання для окремих регіонів, її галузей чи секторів. Існує певна група методів, які характеризують досягнення такого етапу розвитку, коли економіка досягає свого критичного рівня, що потребує застосування стратегічних заходів.

Світовий досвід і практика пропонує достатньо широкий спектр економічних інструментів, за допомогою яких можливо здійснювати управління інноваційним розвитком як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремого підприємства. Однак необхідно певною мірою враховувати той факт, що функціонування одних і тих самих інструментів в окремих економічних умовах здійснюється по-різному. Тому головним завданням інноваційного менеджменту на макроекономічному рівні є вибір та використання найбільш оптимальних у конкретних економічних умовах інструментів управління інноваційними процесами, з тим щоб забезпечити раціональне використання наявних ресурсів суспільства.

Кожна країна з урахуванням певної стадії конкурентного розвитку (стадії конкурентного середовища) використовує всі основні джерела розвитку. Загальна конкурентоспроможність та ефективність її економіки визначається конкретною структурою джерел у певний період. Але пріоритет пови-

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

нен бути надано не розвитку країни на основі факторів виробництва та інвестицій, а розвитку на основі активізації інноваційної діяльності.

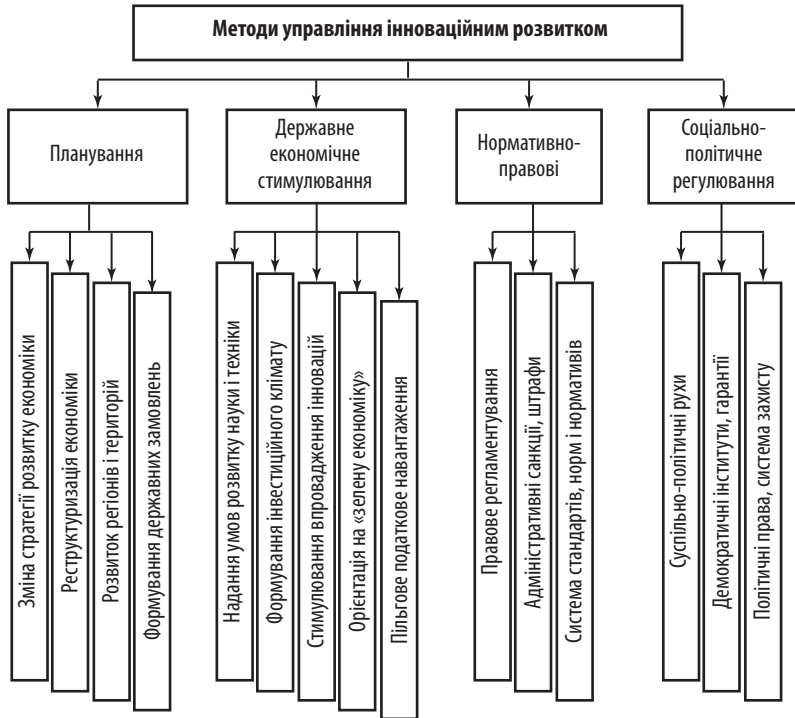

Рис. 2. Схема методів управління інноваційним підприємств на макrorівні

У цілому, обсяг фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва в економіці України у 2007 р. склав 2 563 335 млн грн і у порівнянні з 2004 р. зріс на 103,5%. Зменшення обсягу фінансових ресурсів на 199 431,6 млн грн (8% до попереднього року) у 2008 р. було спричинене світовою фінансовою і вітчизняною економічною кризою, спадом національного виробництва та погіршенням фінансового стану господарюючих суб'єктів. У 2009 р. вітчизняні суб'єкти господарювання відновили позитивну тенденцію до зростання обсягів фінансових ресурсів, властиву для докризового періоду (рис. 3).

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

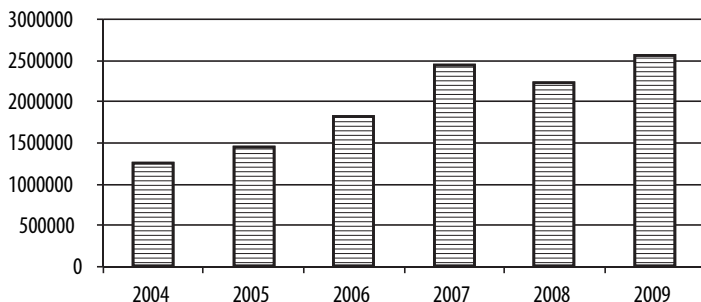

Рис. 3. Обсяги фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва у економіці України

Джерело: Побудовано за даними Державного комітету статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua> [6]

З метою підтримки НДДКР у промисловості з боку держави використовується достатньо універсальний перелік економічних інструментів. Найбільше розповсюдження отримали адресні гранти й субсидії. За рахунок цих інструментів можуть забезпечуватись до 50% вартості окремих інноваційних проектів. Як підтверджує практика останніх років, політика більшості розвинутих країн стосовно НДДКР стала носити більш вибіркового характеру. Можна виділити окремі напрямки, які є головними при забезпеченні державної підтримки, а саме:

1. Підтримка приватного сектору економіки щодо впровадження передових технологій, які мають важливе значення для підвищення конкурентоспроможності на світових ринках;
2. Сприяння посиленню науково-технічного потенціалу малого та середнього бізнесу;
3. Забезпечення заходів щодо удосконалення інфраструктури НДДКР у промисловому секторі економіки.

Аналіз структури інноваційних проектів з огляду на державну підтримку свідчить про головну точку зору щодо неможливості розпилення зусиль держави і наявних ресурсів по усіх напрямках розвитку. Необхідно робити обґрунтований вибір і забезпечувати концентрацію зусиль на стратегічних галузях промисловості, які є визначальними для всієї національної економіки.

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Проблема вибору пріоритетів науково-дослідної підтримки з боку держави окремих галузей промисловості полягає в тому, щоб правильно визначити найбільш важливі з них, виходячи з конкретних цілей соціально-економічного розвитку. Тому на перший план сьогодення висувається проблема визначення пріоритетів і критичних технологій, які вимагають основних зусиль держави.

Визначення національних пріоритетів науково-технічного розвитку є проблемою, що враховує триєдину складову, а саме: політичний, економічний і науковий аспект. Досягнення компромісу при виборі пріоритетів ураховує бажання багатьох сторін, які мають певні інтереси в розподілі обмежених бюджетних ресурсів. У сучасних умовах дана проблема інноваційної політики стоїть не тільки перед індустріально розвиненими державами світу як Росія, США, Японія, Німеччина, Франція, а й перед такими державами, які внаслідок обмежених ресурсів вийшли на передові позиції тільки по окремих напрямках технологічного прогресу (Ізраїль, Фінляндія, Тайвань).

Визначені пріоритети інноваційного розвитку з урахуванням політичної, економічної і наукової складових мають суттєві особливості в окремих країнах, що підтверджують результати структурного статистичного аналізу та порівняння напрямків фінансування [2, с. 142–143]. Дані оцінки і аналізу 1998 року свідчать про суттєву структурну різницю, що відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Структура пріоритетів бюджетного фінансування НДДКР, %

Напрямки досліджень	Країни світу			
	США	Німеччина	Японія	Великобританія
Оборона	54,1	10,0	10,0	37,7
Охорона здоров'я	19,3	3,4	4,0	15,0
Освоєння космічного простору	11,1	4,8	6,3	2,7
Енергетика	1,3	3,5	20,2	0,7
Фундаментальні наукові дослідження	5,9	53,6	48,2	30,3
Інші	8,3	24,7	11,3	13,6

Джерело: [2, с. 142–143]

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

Рівень фінансування інноваційної діяльності в Україні на теперішній час не можна назвати достатнім. Основним джерелом інвестування інноваційної діяльності залишаються кошти промислових підприємств, які в 2001 р. становили 83,9% загального обсягу. Основними причинами істотного зниження інноваційної активності в Україні є зменшення централізованих капітальних вкладень та відсутність необхідних фінансових ресурсів у більшості регіонів (табл. 3). Це обумовлене, у першу чергу, високими рівнями податків і банківських ставок, скороченням питомої ваги довгострокових кредитів.

Таблиця 3

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування, %

Джерела фінансування	2006	2007	2008	2009
всього, в т. ч.	100	100	100	100
коштів Державного бюджету	5,5	5,6	5,0	4,4
коштів місцевих бюджетів	4,3	3,9	4,2	2,7
власних коштів підприємств та організацій	57,8	56,5	56,7	63,3
кредитів банків та інших позик	15,5	16,6	17,3	14,2
коштів іноземних інвесторів	3,7	3,5	3,3	4,5
коштів інвестиційних фондів	1,7	2,2	2,4	1,7
коштів населення на будівництво власних квартир	4,1	5,2	4,1	3,2
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	–	4,5	5,0	3,6
інших джерел фінансування	7,4	2,0	2,0	2,4

Джерело: Державного комітету статистики України – [6]

Сучасна наука все більш підтверджує статус головної компоненти інноваційної діяльності, яка здатна забезпечити її ефективність в умовах адаптації підприємств до постійних змін зовнішнього середовища. Світовий досвід і практика пропонують достатньо широкий спектр економічних інструментів, за допомогою яких можливо здійснювати управління інноваційним розвитком як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремого підприємства.

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Однак необхідно певною мірою враховувати той факт, що функціонування одних і тих самих інструментів в окремих економічних умовах здійснюється по-різному. Тому, головним завданням інноваційного менеджменту на макроекономічному рівні є вибір та використання найбільш оптимальних у конкретних економічних умовах інструментів управління інноваційними процесами з тим, щоб забезпечити раціональне використання наявних ресурсів суспільства.

Кожна країна з урахуванням певної стадії конкурентного розвитку (стадії конкурентного середовища) використовує всі основні джерела розвитку. Загальна конкурентоспроможність та ефективність національної економіки визначається конкретною структурою джерел фінансування у певний період. Але пріоритет повинен бути наданий не розвитку країни на основі факторів виробництва та інвестицій, а розвитку на основі активізації інноваційної діяльності.

Результати аналізу фінансового забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва за двома напрямками – динамікою та структурою як власних, так і позикових фінансових ресурсів, подано у *табл. 4*. Зокрема, результати аналізу свідчать про тенденцію до зростання частки довгострокових зобов'язань. Винятком є 2009 рік, що пов'язано насамперед з загальним погіршенням фінансової ситуації в Україні та зменшенням довгострокових програм інноваційного розвитку.

Таблиця 4

Структура джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в Україні (у % до попереднього року)

Показник	Роки					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Власний капітал	46,97	46,61	45,04	42,18	36,87	35,83
Забезпечення майбутніх витрат і платежів	1,92	2,15	2,16	2,26	2,42	2,23
Довгострокові зобов'язання	7,58	9,54	12,02	14,33	17,20	16,60
Поточні зобов'язання	42,87	41,05	40,11	40,65	42,91	44,73
Доходи майбутніх періодів	0,67	0,65	0,67	0,57	0,60	0,60
Разом	100	100	100	100	100	100

Джерело: Розраховано за даними Держкомстату України [6]

Переважна більшість науковців вважають, що інновації впливають на динаміку економічного росту. З *одного боку*, вони відкривають нові можливості для розширення економіки, а з *іншого*, – забезпечують неможливість продовження подібного розширення в загальноприйнятних напрямках. І, врешті-решт, інновації формують умови для руйнації економічної рівноваги, вносять збурення і розширюють невизначеність в економічній динаміці. Так, відповідно з висловлюванням Й. Шумпетера, інновація супроводжується творчим руйнуванням економічної системи, обумовлюючи її перехід з одного стану рівноваги в інший.

Ознакою сучасного розвитку економіки України є високий рівень соціально-економічної диференціації регіонів. Саме від колективних зусиль місцевої влади та керівників, засновників і власників самостійних банків Харківського регіону залежать результати реалізації регіональних програм розвитку, підвищення рівня економічного потенціалу області, відродження й забезпечення подальшого сталого розвитку її промисловості, сільсько-го господарства, торгівлі. Тому показники диференціації розвитку регіонів обов'язково повинні бути враховані при формуванні регіональної політики з метою забезпечення його необхідного рівня конкурентоспроможності.

Як свідчать результати досліджень, більше шести останніх років, незважаючи на суттєвий вплив світової фінансової кризи, економіка Харківщини динамічно розвивається. Це підтверджують достатні темпи економічного зростання. На переконання авторів, у цьому чималою заслугою є діяльність регіональної банківської системи, яка виступає посередником у взаємовідносинах між суб'єктами економіки.

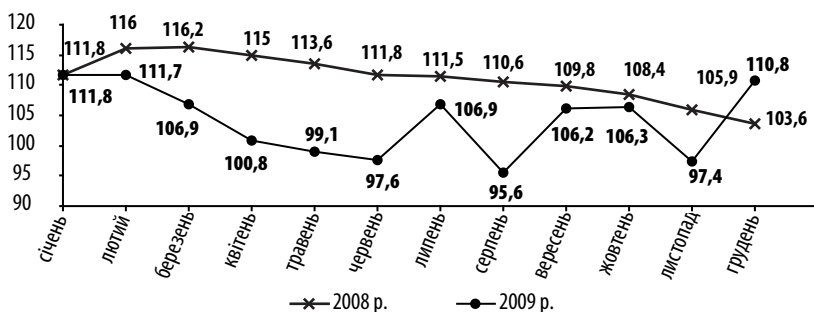
Аналіз економічної ситуації важкого періоду виходу з кризи дозволяє стверджувати про поліпшення основних показників економічного розвитку області в останні місяці поточного року, що свідчить про появу певних ознак економічної стабілізації.

Поряд із цим, за 2009 рік обсяги промислового виробництва в області скоротилися порівняно з 2008 роком на 20,4%. Основними факторами низької динаміки розвитку економіки були: збереження тенденції до зниження внутрішнього попиту внаслідок фактичного та очікуваного зменшення доходів населення, низька кредитна активність банків через високі ризики неплатоспроможності позичальників та ускладнений доступ до зовнішніх фінансових ресурсів. На нашу думку, є доцільним провести структурний аналіз

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

економічної ситуації в розрізі основних сегментів діяльності суб'єктів господарювання області з метою визначення резервів фінансування інноваційних програм розвитку Харківської області за участі банківських установ.

За даними державної статистики, у грудні місяці протягом 2009 року вперше індекс промислового виробництва перевищив значення відповідного місяця 2008 року на 8,0% та попереднього місяця звітного року на 10,8%, проте одним із основних чинників такої динаміки стала низька порівняльна база (рис. 4).

Рис. 4. Зміни обсягів промислового виробництва (наростаючим підсумком у% до відповідного періоду попереднього року)

У машинобудуванні індекс промислової продукції до листопада поточного року становить 105,4%, до попереднього року становив 66,2%. Причиною зменшення виробництва порівняно з відповідним періодом минулого року залишався низький попит на внутрішньому та зовнішньому ринках на продукцію машинобудування.

У добувній промисловості спостерігалось зростання обсягу промислової продукції проти грудня 2008 року на 2,8%, проти листопада 2009 року – на 1,5%, в цілому за рік зафіксоване незначне скорочення виробництва – на 0,5 % [3; 4].

Порівняно з попереднім роком, на 34–45% менше виготовлено продукції у легкій промисловості, обробленні деревини та виробництві виробів із неї (крім меблів), металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів, виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції, на 10 % – у целюлозно-паперовому виробництві, видавничий діяльності та у виробництві коксу і продуктів нафтопереробки.

У загальному обсязі реалізації 81,0% припадає на продукцію добувної і переробної промисловості, що складає 28,9 млрд грн. У IV кварталі 2009 року продовжувалося падіння обсягів виробництва у сільському господарстві. За звітний рік загальне виробництво продукції сільського господарства області (за попередніми даними) порівняно з попереднім роком скоротилось на 10,5 %, у т. ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 14,8%, у господарствах населення – на 6,4%.

Негативні тенденції простежуються і щодо діяльності підприємств транспортної галузі, хоча темпи падіння виконаних транспортними підприємствами робіт дещо уповільнилися. За 2009 рік всіма видами транспорту перевезено (відправлено) 39,4 млн т вантажів, виконано 20 921,9 млн т км вантажної роботи. Проти 2008 року обсяги вантажних перевезень та вантажної роботи скоротилися на 11,1% та 25,9% відповідно.

На Південній залізниці загальне навантаження склало 28,9 млн т вантажів, у порівнянні з минулим роком обсяги навантажень скоротилися на 8,8 %.

Загальні обсяги пасажирських перевезень всіма видами транспорту становили 617,1 млн пасажирів, обсяг пасажирської роботи – 10751 млн пас. км. Порівняно з минулим роком, кількість перевезених (відправлених) пасажирів зменшилася на 14,7%, пасажирооборот – на 13,4%.

Найбільший обсяг перевезень припадає на Південну залізницю: за рік відправлено 66,3 млн пасажирів, виконано 6371,9 млн пас. км пасажирської роботи. Порівняно з минулим роком обсяги відправлених пасажирів знизилися на 4,9%, пасажирооборот – на 10,3%.

Найсильніше вплив фінансово-економічної кризи відобразився на будівництві (35,8% падіння за рік), що в першу чергу зумовлено все ще досить обмеженим доступом до кредитних ресурсів.

У 2009 році підприємствами області виконано власними силами будівельних робіт на суму 2 829 493 тис. грн, що в порівнянних цінах становить 64,2% до обсягів будівництва у 2008 році.

З початку року не працювали 15,0% від загальної кількості будівельних підприємств.

За обсягами виконаних будівельних робіт серед регіонів України Харківська область посідає третє місце (попереду м. Київ та Донецька область).

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Структура будівельних робіт за видами будівельної діяльності в порівнянні з 2008 роком майже не зазнала змін.

Скорочення обсягів будівельних робіт проти відповідного періоду попереднього року відбулося за всіма основними видами будівельної діяльності.

У 2009 року відбувалося поступове зниження інфляційного тиску з 23,8 % у 2008 році до 12,9% у грудні 2009 року (по Україні відповідно з 22,3 % до 12,3%), що відображено у табл. 1. Однією з основних причин зниження інфляції виступило падіння сукупного попиту, спричинене зниженням економічної активності, що призвело до скорочення прибутковості підприємств, та як наслідок – зменшення доходів населення.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) по області у грудні становив 100,8%. Індекс цін виробників промислової продукції (ІЦВ) – 100,5%.

За 2009 рік ціни виробників підвищилися на 12,9%, у тому числі: у добувній промисловості – на 0,2%, у переробній промисловості – на 16,3%, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 3,7% [9].

Таблиця 5

Дані щодо показників інфляції по Харківській області та по Україні
(у відсотках до грудня попереднього року)

	грудень			
	2009 р.		2008 р.	
	Україна	Харківська область	Україна	Харківська область
Індекс споживчих цін	112,3	112,9	122,3	123,8
Індекс цін виробників	114,3	112,9	123,0	125,9

Джерело: ХОУНБУ, [4].

Доходи населення виступають як одно з джерел фінансування розвитку регіону, і якість динаміки їх зростання в цілому характеризують реальні можливості щодо залучення цих коштів щодо виконання інноваційних програм. Так, середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника області за січень – листопад 2009 року становила 1 775 грн та на 6,8% перевищила дані відповідного періоду 2008 року, тоді, як за одинадцять місяців

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

2008 року, відносно даних за аналогічний період 2007 року, темп зростання заробітної плати був значно вищим – 35,9% (рис. 5) [3; 4].

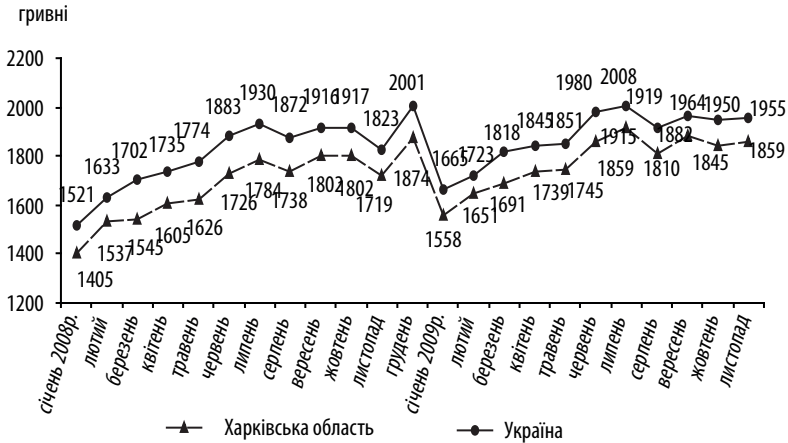

Рис. 5. Динаміка середньомісячної заробітної плати по Україні та Харківській області у 2008–2009 рр.

Середній розмір номінальної заробітної плати одного штатного працівника у листопаді поточного року складав 1 859 грн і перевищував законодавчо встановлені державні соціальні стандарти: рівень мінімальної заробітної плати та прожитковий мінімум для працездатної особи (744 грн) – у 2,5 рази.

За місяць заробітна плата працівників області зросла на 0,8%, порівняно з листопадом попереднього року – на 8,1%.

Найвищі темпи зростання заробітної плати за місяць спостерігались у працівників мисливства, авіаційного транспорту та в організаціях, працівники яких зайняті дослідженнями та розробками (на 6,6–18,2%).

Найвища заробітна плата у листопаді 2009 року була нарахована працівникам, які зайняті на трубопровідному транспорті та у фінансових установах – у 2,3 рази перевищувала середній показник по області.

За умови забезпечення повної зайнятості працівників, у листопаді 2009 року було б достатньо в цілому по області 95,6% їхньої штатної чисельності, тобто надлишок робочої сили складав 4,4%, або 28,1 тис. осіб.

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

На промислових підприємствах виявились зайвими 9,1% працюючих, або 15,5 тис. осіб.

Реальна заробітна плата працівників, з урахуванням індексу споживчих цін за місяць, скоротилась на 0,2%, відносно листопада 2008 року – на 5,7%.

Сума заборгованості з виплати заробітної плати працівникам окремих підприємств, установ та організацій області за місяць зменшилась на 15,1% (або на 22,4 млн грн), порівняно з початком поточного року зросла на 13% (або на 14,5 млн грн) і на 1 грудня поточного року становила 126,2 млн грн (7,7% від загальної суми боргу по Україні).

Основна частина невиплаченої заробітної плати припадала на підприємства промисловості (75,8 млн грн, або 60,1% від загального показника), наземного транспорту (16,1 млн грн, або 12,8%) та будівництва (15,8 млн грн, або 12,5%).

Чисельність економічно активного населення віком 15–70 років у середньому за 9 місяців 2009 року становила 1379,8 тис. осіб, з них 1274,3 тис. осіб, або 92,4%, були зайняті економічною діяльністю, решта – не мали роботи, але активно її шукали та були готові приступити до неї, тобто відповідно до методології Міжнародної Організації Праці (МОП) класифікувались як безробітні.

За адміністративними даними обласного державного центру зайнятості, у 2009 році його послугами скористалися 122 тис. незайнятих трудовою діяльністю громадян, що на 10,3% менше, ніж у 2008 року. З них упродовж 2009 року було зареєстровано більше половини, або 73,8 тис. осіб.

На обліку в цій установі на 1 січня 2010 року перебувало 32,5 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу. Офіційний статус безробітних серед зазначеної категорії громадян мали 32 тис. осіб, або 98,3%. За місяць чисельність зареєстрованих безробітних по області збільшилась на 3,4%, а відносно початку грудня 2008 року вона зменшилась на 31%.

Рівень зареєстрованого безробіття, розрахований по відношенню до середньорічної чисельності населення працездатного віку, за місяць не змінився і на 1 січня 2010 року становив 1,8%.

Фінансовий результат підприємств від звичайної діяльності до оподаткування (крім малих, та установ, що утримуються за рахунок бюджету) за

січень-листопад 2009 року становив 1561,1 млн грн збитку. Для порівняння: фінансовий результат за січень-листопад 2008 року становив 2768,6 млн грн прибутку.

Питома вага прибуткових підприємств становить 51,7%, загальні обсяги прибутку складають 3 595,5 млн грн, що на 1573,3 млн грн менше, ніж за відповідний період минулого року.

Заслужують на увагу науковців сценарії і прогнольні оцінки інноваційного розвитку України, розроблені на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло. Зміни значень комплексу індикаторів, що визначають бажану або можливу динаміку процесу інноваційного розвитку, узгоджені з основними показниками, запропонованими в проекті Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року, зокрема з тими, що визначають темпи зростання ВВП.

При цьому сценаріями Стратегії визначається необхідний рівень впливу інноваційного фактору в економічному зростанні, яке передбачене в зазначеному проекті Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року, а також можливості посилення цього впливу за рахунок максимального використання прихованого потенціалу національної інноваційної системи.

Стратегія розвитку економіки України у період до 2020 року обґрунтовує два варіанти сценарію і два етапи їх реалізації. На *першому етапі* – 2009–2012 роки – передбачається подолати наслідки фінансової кризи та досягти макроекономічної стабілізації і відновлення економічного зростання. *Другий етап* – 2013–2020 роки – період формування фундаментальних основ сталого розвитку, активізації реформ з подальшим закріпленням стабільно стійких темпів розвитку. Відповідно до цих етапів розраховано сценарні варіанти змін основних макроіндикаторів економіки України, зокрема приріст валового внутрішнього продукту (табл. 6).

У період 2013–2020 років приріст ВВП складатиме за даною Стратегією у середньорічному за період вимірі 7–8%, тобто буде вищий за прогнозований в проекті Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року (6,5%). Цьому сприятиме зміна факторів економічного зростання, зменшення впливу на економічний розвиток екстенсивних факторів і зростання впливу інтенсивних. Відповідно покращиться якість економічного зростання, яка отримає характерні риси ефективного розвитку.

Сценарні варіанти приросту ВВП у період до 2020 року (%), передбачені проектом Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року

Показник	2009–2012 (у середньому за період)		2013–2020 (у середньому за період)	
	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним
Приріст ВВП,%	1,5	4,0	5,2	6,5

Прогнозований для України приріст ВВП у період 2013–2020 років на рівні 7–8% у середньорічному вимірі перевищує також значення подібного показника в країнах, що входять в теперішній час до групи країн «помірні інноватори». Це пояснюється тим, що Україна має значно нижчий стартовий рівень ВВП в розрахунку на душу населення при доволі рівних позиціях з країнами цієї групи за багатьма індикаторами, що визначають «рушійні сили інновацій» — «створення нових знань».

Необхідно врахувати при цьому, що Україна зазнала значних втрат в своєму економічному розвитку за рахунок бездумного проведення економічних реформ за найбільш ортодоксальною неоліберальною моделлю. Зокрема, сукупні витрати ВВП за 1991–2008 роки становлять в постійних цінах 2008 року понад один трильйон дол. США. Обсяг ВВП у 2008 році становив лише 80,5% обсягу ВВП в 1991 році. Тому посилення ролі держави в регулюванні процесів економічного розвитку та менеджменту підприємництва сприятиме зростанню темпів розвитку економіки країни.

За узагальненими оцінками за умов реалізації запропонованого варіанту Стратегії можливо вийти на досить високі узагальнені показники інноваційного розвитку (табл. 7).

У цілому необхідно зауважити, що динаміка багатьох показників буде залежати в першу чергу від темпів структурних змін в українській економіці, зміцнення позицій секторів із високим рівнем переробки продукції та збільшення їх питомої ваги у загальному випуску продукції, суттєвого покращення системи державного управління інноваційним розвитком країни.

При сприятливому розвитку подій це не дозволить досягнути рівня країн-лідерів ЄС, але сприятиме підвищенню загального рівня інноваційної

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

активності та досягненню Україною середнього для ЄС рівня інноваційної діяльності за значенням інноваційного індексу.

Таблиця 7

Україна у співставленні з ЕС-27: узагальнені прогностні оцінки у разі реалізації запропонованого варіанту Стратегії

Узагальнений індикатор	Україна / ЕС-27 (%)
Можливості в сфері інформаційних технологій	80–85%
Можливості в сфері досліджень і розробок	85–90%
Можливості структури промисловості	70–75%
Патенти, торгові марки, промислові зразки	20–30%

За оцінками Світового банку, індекс економіки знань, який розраховується з показників розвитку інноваційної системи, освіти і людських ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій та економічного режиму і державного управління, для України становить 5,55. Для провідних країн світу він перевищує 8,21 (Швеція, Сполучені Штати Америки, Фінляндія, Ірландія, Великобританія, Канада, Франція, Німеччина, Японія та Нідерланди). За результатами аналізу інформації, українські університети практично не представлені у світових і європейських рейтингах. Так, кількість науково-технічних статей, надрукованих українськими вченими в провідних світових наукових журналах у 2006 р. становила 4 044 (проти 96 449 – вченими Великобританії, 23 033 – вченими Росії, 14 240 – вченими Ізраїлю).

За умов проведення «інерційної» інноваційної політики не слід очікувати поліпшення позицій України відносно інших європейських країн. Скоріше, навпаки, Україна почне втрачати навіть ті відносно невеликі переваги, що ще зберігаються.

Аналіз діяльності органів виконавчої влади України свідчить про неприпустиму неузгодженість їх дій при реалізації науково-технологічних та інноваційних пріоритетів держави і ставить під сумнів саму можливість здійснення послідовної державної політики у цій сфері.

За результатами такого аналізу на базі спеціальної методики формується Таблиця Результатів Європейських Інновацій (ТРЕІ), яка містить певний набір інструментів інноваційності через виокремлення деяких механізмів,

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

а саме: освітніх, фінансових, мотиваційних, господарчих та інституціональних [5].

При розробці стратегії інноваційного розвитку національної економіки авторами пропонується визначити вихідні параметри фінансового забезпечення інноваційного розвитку, які повинні забезпечувати необхідні умови для подальшого економічного зростання у відповідності з певним рівнем продуктивності розвитку економіки з урахуванням загальних вимог економічної доцільності на етапі євроінтеграційної орієнтації України.

За існуючою системою показників інноваційності економіки, який використовується в сучасній європейській практиці, вищий загальний її рівень досягають країни, у яких спостерігається незначна розбіжність у всіх категоріях показників, що є свідченням рівномірності і пропорційності зусиль влади, спрямованих на різні аспекти інноваційної діяльності. При цьому наголошується, що освіта виступає як базовий засіб забезпечення інноваційності розвитку для подальшого формування і продукування інновацій, їх фінансування та впровадження з метою отримання кінцевого ефекту.

Практичним досвідом функціонування економік розвинутих країн доведено, що ефективність інноваційної діяльності головним чином визначається можливістю доступу до передової науково-технічної інформації. Розвиток інноваційних процесів привів до різкої інтенсифікації інформаційного обміну, перетворивши науково-інформаційну діяльність на один з найважливіших елементів наукової інфраструктури. Так, одним з основних напрямів удосконалення наукових досліджень стає інформатизація.

Таблиця 8

Характеристика показників інноваційності економіки країн

Категорія показника	Номер показника у категорії	Характеристика інноваційності в структурі певного механізму
1	2	3
1. Показники інноваційності в освітніх механізмах		
Відображають рівень інноваційної компетентності людей, через	1.1.	Рівень технічної світи суспільства, визначений кількістю випускників технічних факультетів
	1.2.	Освітній рівень суспільства, визначений кількістю населення з вищою освітою

Проблеми вибору національних пріоритетів інноваційного розвитку економіки

Продовження табл. 8

1	2	3
їх здатність до використання знань, носієм яких є інновації	1.3.	Роль Internet у формуванні інноваційної економіки, визначена кількістю широкосмугових каналів
	1.4.	Активність у сфері підвищення кваліфікації, виміряна кількістю осіб, які беруть участь у безперервному навчанні, довільна форма освіти
	1.5.	Величина резервів людського капіталу, виміряна у відсотках населення з найнижчою середньою освітою у віці 20–24 років
2. Показники, що відображають фінансові механізми		
Характеризують спрямування дій і рішень для формування знань та розвитку економіки	2.1.	Включення країни в забезпечення інноваційності економіки, виміряне часткою бюджетних витрат на НДДКР у ВВП
	2.2.	Включення бізнесових сфер у підвищення інноваційності, виражене часткою витрат приватного сектора на НДДКР у ВВП
	2.3.	Включення витрат на НДДКР у заходи, що потребують високих технологій, виражене часткою витрат НДДКР на середні і високі технології
	2.4.	Ступінь фінансування інновацій державою, виражений часткою підприємств, що користуються цим фінансуванням з державних коштів
	2.5.	Ступінь розвитку приватно-державного партнерства, виражений величиною витрат університетів на НДДКР, фінансованих бізнесовими сферами
Категорія показника	Номер показника у категорії	Характеристика інноваційності в структурі певного механізму
3. Показники, що відображають мотиваційні механізми		
Спрямовані на визначення рівня активізації інноваційної діяльності малого бізнесу	3.1.	Включення малих підприємств до впровадження інновацій, виражене часткою у кількості інноваційних фірм у їх загальній кількості
	3.2.	Готовність малого бізнесу до інноваційної співпраці, виражена часткою малих підприємств, які кооперуються для інноваційної діяльності
	3.3.	Інноваційна орієнтація підприємств, виражена часткою витрат на інновації в загальних оборотах

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Закінчення табл. 8

1	2	3
	3.4.	Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури, виражений часткою ВВП, яка витрачається на інформаційно-комунікаційні технології ІКТ
	3.5.	Масштаби нетехнічних інновацій, виміряні часткою підприємств, які застосовують інновації в організації, управлінні тощо, у загальній кількості малих підприємств
4. Показники, що відображають економічні механізми		
Характеризують відносний рівень технічного розвитку промислових підприємств у високотехнологічних секторах економіки	4.1.	Розвиток високотехнологічних послуг, виміряний часткою населення, зайнятого в цьому секторі, від загальної зайнятості
	4.2.	Рівень конкурентоздатності економіки, виміряний часткою високотехнологічного експорту в загальному експорті
	4.3.	Рівень інноваційності підприємства, виражений часткою продажу ринкових новинок в загальних оборотах
	4.4.	Рівень інноваційності підприємства, виражений часткою продажу продуктів, нових для підприємства, але не ринкових новинок, в загальних оборотах
	4.5.	Розвиток середньо- і високотехнічної промисловості, виражений часткою населення, зайнятого в ній, від загальної зайнятості
5. Показники, що відображають інституціональні механізми		
Надають оцінку рівня захищеності прав інтелектуальної власності	5.1.	Кількість патентів, виданих Європейським Патентним Управлінням ЕРО на 1 млн населення
	5.2.	Кількість патентів, виданих Патентним Управлінням США USPTO на 1 млн. населення
	5.3.	Кількість так званих triadic patent families на 1 млн населення
	5.4.	Кількість нових зареєстрованих товарних знаків на 1 млн населення
	5.5.	Кількість зареєстрованих проектних зразків на 1 млн населення

Джерело: складено на підставі [5]

Для реалізації програми інформатизації наукової діяльності необхідно сформулювати в країні умови для забезпечення ефективної координації наукових досліджень і оптимізації використання інформації в структурі інноваційної системи національної економіки для забезпечення концентрації фінансо-

вих ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності. Головними напрямками подальшого розвитку інформаційного забезпечення інноваційної діяльності залишаються:

- ▶ уніфікація правових, методичних, програмно-технічних і технологічних підходів, пріоритетність забезпечення наукових установ сучасною комп'ютерною технікою, розвиток і вдосконалення інформаційного обліку та системи гарантування інформаційної безпеки;
- ▶ широке використання можливостей глобальної мережі Інтернет з метою апробації наукових досліджень (розміщення на web-сторінках результатів наукових досліджень для широкого обговорення їх фахівцями).

Необхідність всебічної підтримки новітніх форм наукової діяльності, в яких використовуються сучасні інформаційні технології – телеконференції, експерименти з віддаленими та розмежованими інформаційними ресурсами тощо підтверджено вимогами сьогодення. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє проводити безперервний моніторинг процесу організації розвитку науки, включаючи такі аспекти, як статистика у сфері науки та інновацій, реструктуризація елементів структури інноваційної системи національної економіки, їх фінансування, інтеграцію вітчизняної вищої освіти і науки у світову, оцінки результатів реформування.

Література

1. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
2. Стиглиц Дж. Куда ведут реформы (к десятилетию начала переходных процессов) // Вопросы экономики. – 1999. – № 7. – С. 4–30.
3. Коваленко В. В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки // Фінанси України. – № 7. – 2008. – С. 111 – 121.
4. Заруцька О. Відображення фінансового стану банків України за картою Кохонена // Вісник НБУ. – № 10. – 2009. – С. 12–19.
4. European Trend Chart on Innovation. European Innovation Scoreboard 2005. Comparative Analysis of Innovation Performance. – Brussels European Commission, 2005.
5. [Електронний ресурс] / Режим доступу з: <http://ukrstat.gov.ua>
6. [Електронний ресурс] / Режим доступу з: <http://bank.gov.ua>.

Наукове видання

ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Монографія

Під ред. д-ра екон. наук, проф. Пономаренка В. С.
д-ра екон. наук, проф. Кизима М. О.
д-ра екон. наук, проф. Ястремської О. М.

Підписано до друку 25.12.2010 р. Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Гарнітура WarnockPro. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 19,0.
Обл.-вид. арк. 22,8. Наклад 300 прим. Зам. № 560.

ФОП Павленко О. Г.

61202, м. Харків, пр. Л. Свободи, 20, кв. 152. Тел. (057) 3435505.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції № 3779 ДК від 06.05.2010 р.
Надруковано у ВД «ІНЖЕК», Харків, пр. Гагаріна, 20.
e-mail: inzhek@vl.kharkov.ua; www.inzhek.kharkov.ua